

RÖPIRAT A KÖNYVÉRT

Vége. Tessék kihúzni az ünnepi szavak és kifejezések szótárából a könyvhetet, mert ezentúl, ilyesmi nem lesz. Helyét elfoglalja egy hangulatában és céljában az áruházak kiadásához hasonló, vevőcsalogató akció. Azt is tessék elfelejteni, hogy a könyv önt teszi gazdaggá, mert a könyv a kereskedőt, a kiadót és a nyomdák vagyonaát gyarapítja. Ezt egyébként is illúzió volt hinni, hiszen az utóbbi évtizedekben keveseknek volt fontos a nép műveltsége, s a kiművelt embereket sosem tekintették a nemzeti vagyon részének.

Amíg az állami könyvkiadók határoztak arról, hogy ki az író, a költő Magyarországon, körüláncsolhattuk azokat, akikről a kiadó szoros pártfelügyelet mellett úgy gondolta, hogy körül kell táncolnunk. Eközben pedig mindig hiányoztak nevek, hol *Kassák*, hol *Szabó Lőrinc*, hol *Déry*, hol *Petri*, hol *Eörsi*, hol *Konrád*. Ma, amikor könyvpiacról beszélünk, úgy volna rendjén, hogy senki se hiányozzék. Am olybá tűnik, az új kiadóknak semmi kedvük felfedezni írókat, költőket. Mert hol vannak a fiatalok? Hol van a nagy áttörés, amit joggal várhatnánk el, ha már **több mint háromszáz kiadó** ontja a könyveket? Hol vannak a panaszkodók, akik nagy hadba állva zokogták évekig a fülünkbe: a hatalom elnyomja őket, csak az íróasztalnak írhatnak?

Az állami költségvetés jó évtizede kezdte meg kivonulását a kultúrából. Ahogy csökkent a pénz, úgy játszó-

ta el, hogy ő a demokrácia, a nyilvánosság és a nyíltság híve. Az állami kiadók mellett föltűnhettek a bújtatott könyvkiadók (kiadásszervező gmk-k, amik pénzért megvették a kiadói jogot az állami kiadótól, plusz saját tőkájük kockázatára kiadták a könyvet, lásd Táltos, Editor). 1986-ban az államnak még kevesebb pénze lett, s így megszűnt a könyvkiadás állami monopóliuma. Nem a demokrácia izmosodott, hanem a hatalom kényszerült rá a demokráciára.

A versenyszférába került könyvkiadók között, megindult a verseny. De mert a könyvkiadók zöme tőkeszegényen indult és indul, csak nagy példányszámú és titulkönyveket hajlandók megjelentetni. Tuti-könyvek azok, amelyek könnyen és gyorsan eladhatók. Nem tuti például a szépirodalom. Ma jól és könnyen eladható a szórakoztató irodalom. De, ha nem volna *Lőrincz L. László* (alias Leslie L. Lawrence), ha nem volna *Vavyan Fable* (szintén magyar), ha nem volna *Nemere István*, ha nem volna *Robin Cook*, az egész szórakoztató irodalomra spekuláló könyvkiadás darabokra esne. Ők egyszerre négy-öt kiadónál is megjelennek, s némi sarkítással élve – ők tartják el a „szakmát”. A piacon most például négy *Nemere*-könyv is van, négy kiadótól. De mondom tovább: a Mahír és az RTV most indította útjára a *Denevér Könyveket*. Ugyanazon klasszikus szerzőkkel, mint a *Kék Könyvek* sorozat szerkesztői. Intellektuálisabb vizekre evezve, a *Fabula* és a *Móra* között alig van különbség, mindkettő ifjúsági és gyermekirodalmat ad ki, nagyjából ugyanazon nevekkel.

Tuti-könyv manapság a politikai lektűr is. A legjobb példa erre a Kossuth Kiadó *1956 sajtója* című összeállítása, ami fölháborítóan magas, közel ötszáz forintos áron került piacra. Ez az öt-száz forintos ár, megkockáz-

tet, *Petri György* írta, a másik *Konrád György* prózája: *A cinkos*. Petrit már nem lehet kapni, napok alatt elkapkodták. A cinkos később jelent meg, elképzelhető, hogy könyvhétre is marad belőle. De meg lehet említeni a *Magyar Világ Faludy-kötetét*, a *Pokolbéli vig napjaimatis*.

Érezhetően könyvdömpingben élünk, de a ritka kivételektől eltekintve teli vagyunk bővlival és giccsel.

És most a bódékról. A bódékról, amelyek most tönkretették a könyvhetet. A könyvpiacra nemcsak a kiadók, hanem a terjesztők között is kialakult a verseny. Akinek jó a memóriája, emlékezhet: egy-másfél éve a nagy terjesztők sajtókampányba fogtak az utcai árusok ellen, mondván, az aluljáróban terjesztett irodalom szenny és pfüj. Aztán maguk is kitétek asztalkáikat az utcákra, terekre meg az aluljárókba. Hiszen rájöhettek, például a Felszabadulás téren egy-másfél négyzetméternyi helyről napi 15–25 ezer forintos forgalmat lehet lebonyolítani. Az utcai árusítás viszont nem lép ki a nagyvárosokból, a vidék továbbra is elhanyagolt maradt.

Mind több az árus az utcán, és ez a terjesztésnek hangsúlyosabb eleme lett, mint a bolti eladás. Mivel az utcai árusok ugyanazon könyveket árusítják, a verseny az *időért* folyik. Aki hamarabb jut a könyvhöz, annak nagyobb a nyeresége. Az utcai terjesztők közül többen már a nyomdából hozzák el a könyvet. Mindez nem baj, mert a magyar könyvpiac, olyan, mint a pékbolt: csak a frissen szeretjük. A baj az, ha a piac sem hagyományt, sem ünnepet nem hajlandó ismeri. Márpedig az a tény, hogy többé nem lesz olyan könyvhetünk, amikor egyszerre több tucat könyv jelenik meg, annak az utcai árusok az okai. Ők voltak, akik a könyvhét előtt kiáruztak több könyvheti megjelenésre szánt könyvet. S mert ők áruzták, az állami boltok is árulni kezdtek. Így kiárusított a könyvhét. Szertefoszlott egy illúzió

Gulyás István

vödör vízzel visszakényszerítették az áldozatot a szomorú valóságba, és kezdődött minden előről.

De a minden emberi mivoltukból kivetkőzött ÁVH-soknak nem okozott elég gyönyörűséget ennek a gúzsoknak az alkalmazása, melyet régebben csak a legelvetemültebb gonosztevőknél alkalmaztak a legsúlyosabb esetekben fegyelmi büntetésül. Ezt a kínzást az ÁVH még fokozta, ebben élték ki szadzimusukat. Az ÁVH-s őrség helye a középkori inkvizíció kínzókamráiban lett volna. Ott bőven találtak volna lehetőséget, hogy mások szenvedéseiben gyönyörködjenek. De ők is munkaversenyben voltak, újítottak, s bevezették a „döntött gúzs”-t. Ez abból állt, hogy testünket az oldal kiálló kalapácsnyél végére billentették. Így tehetetlenül fetrengtünk, lógva fenekünk egy pontján és a kala-

pácsnyél végén. Félóránként ellenőrizték, hogy a csuklónkon nem lazult-e meg a kötés.

Ha valaki ebben a helyzetben, amikor a test mérlegálásban lebegett két pont között, elájult, felocsolták. Ha sérüléses volt, többször is, és – nem úgy, mint a sporteseményeknél – az időkiérelést nem számították be. Meghosszabbították a gúzsbakötés tartamát, amit természetesen nem stopperrel mértek, és időtartama egy és három óra között változott. Az ügyeletes fogdás kedvétől függött, ki mennyi ideig volt kénytelen szenvedni. Néha hatan-nyolcan is fetrengtünk így, mint az ázott verebek. Az ór ezalatt könyvet olvasott, és jó meleg dobkályha mellett cigarettázott, időközben felnézett, hogy nem ajult-e el valamelyik rabló...

(Folytatjuk)

